

***'n Hermeneutiese ondersoek na enkele teologiese interpretasies
rondom die vroue van Adam***

deur

Marlene Elizabeth Mondriaan

voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

Magister Artium

in Bybel- en Godsdienskunde

aan die Fakulteit Geesteswetenskappe

Universiteit van Pretoria

PRETORIA

Studieleier: Prof DJ Human

November 2002

VOORWOORD

Ek wil graag hierdie navorsingswerk aan my man, Justus van Wyk, opdra vir sy besondere ondersteuning en belangstelling in en betrokkenheid by my studies die afgelope aantal jare. My innige dank aan hom vir sy bereidwilligheid om nagte voor die rekenaar deur te bring om my, soms onleesbare, handgeskrewe aantekeninge te tik.

Aan my Hemelse Vader my nederige dankie vir die genade wat Hy deur al die jare aan my bewys het; vir die geleentheid en vermoëns om te studeer en vir die voorreg om, deur my studies, intensief met sy Woord betrokke te wees.

Aan prof Wil Vosloo my innige dank dat hy reeds jare gelede, deur sy entoesiasme vir die bestudering van die Skrif asook sy diepgaande kennis van veral die Ou Testament, my geïnspireer en aangemoedig het om weer – en in 'n totaal nuwe veld – te begin studeer. Hiérvan entoesiasme het hy sodanig aan my oorgedra dat ek nie anders kan as om steeds meer en meer in en om die Woord te delf nie.

'n Besondere dankie aan Thea Heckroodt van die Akademiese Inligtingsdiens van die Universiteit van Pretoria wat deur al my studiejare aan my sóveel hulp verleen het met die soektog na en verkryging van navorsingsmateriaal. Thea, jy is van onskatbare waarde vir ons as studente en navorsers. Jou altyd vriendelike en rustige hantering van navrae, jou uitstaande kennis van jou vakgebied, asook jou altyd bereidwillige hulpverlening maak die navorsings-taak soveel makliker. Baie dankie dat jy altyd daar is.

Aan my studieleier, prof Dirk Human, 'n baie spesiale dankie vir sy besondere geduld met my en aanmoediging om die navorsingswerk te voltooi. Dit word opreg waardeer. Dit was 'n voorreg om onder sy leiding die navorsing aan te pak en in 'n bepaalde rigting te laat ontwikkel. Sy insette en voorstelle het 'n waardevolle bydrae gelewer tot die finale produk.

MARLENE MONDRIAAN

INHOUDSOPGAWE

1	INLEIDING	4
1.1	Aktualiteit	4
1.2	Probleemstelling	6
1.3	Doel van studie	7
1.4	Hipotese	8
1.5	Navorsingsmetodiek	10
1.6	Uiteensetting van hoofstukindeling	11
1.7	Verklaring van terminologie	12
2	AGTERGROND EN TRADISIËS	18
2.1	Tradisië oor die skepping van die mens	18
2.1.1	Inleiding	18
2.1.2	Joodse mites en legendes	21
2.1.3	Twee skeppingsverhale in die Ou Testament	25
2.1.3.1	Ontstaansgeskiedenis van die boek Genesis: oorsigtelike bespreking	26
2.1.3.2	Etimologie van die naam Adam	34
2.1.3.3	Skepping van Adam en die nawerking van die tradisië	35
2.1.3.4	Etimologie van die naam Eva	40
2.1.3.5	Eva in die skeppingsverhale en sondeval: teologiese siening en die rol van legendes	41
2.1.4	Rol van die vrou (godin) in enkele buite-Bybelse mitiese skeppingsverhale	52
2.1.4.1	Inleiding	52
2.1.4.2	Egiptiese skeppingsmites	53
2.1.4.3	Sumeriese skeppingsmite	55
2.1.4.4	Babiloniese skeppingsmite	55
2.1.4.5	Kanaänitiese/Ugaritiese skeppingsmite	56
2.1.4.6	Samevatting	57
2.1.5	Skepping van die vrou volgens sekere Deutero-kanoniese geskrifte	58
2.1.6	Buite-Bybelse tradisië oor Adam saam met sy vroue	61
2.1.6.1	Inleiding	61
2.1.6.2	Voorkoms van <i>Lilith</i> in die Bybel	62
2.1.6.3	Etimologie van die naam <i>Lilith</i>	64
2.1.6.4	<i>Lilith</i> in antieke buite-Bybelse en Middeleeuse verhale	65
2.1.6.4.1	Verwantskap met mitologiese figure	65
2.1.6.4.2	<i>Lilith</i> -legendes	69
2.1.6.4.3	Demoniese verbintenis	72
2.1.6.4.4	Attribute en voorstellings van <i>Lilith</i>	74
2.1.6.4.5	Funksies van <i>Lilith</i>	77

2.1.6.4.6	Drie vroue vir Adam: rol van <i>Lilith</i>	77
2.1.6.4.7	Interpretasie van Adam as androgiene mens: funksie van <i>Lilith</i> en rol van Eva	78
2.1.6.5	Rabbynse siening oor die rol van <i>Lilith</i>	80
2.1.6.6	Samevatting	82
2.2	Herlewing van <i>Lilith</i> in die feministebeweging vanaf die 20e eeu	83
2.3	Rol van die slang in antieke kulture en kultusse	88
2.3.1	Inleiding	88
2.3.2	Israelitiese kultuur en kultus	91
2.3.2.1	Tuinverhaal	91
2.3.2.2	Egiptiese plaec	95
2.3.2.3	Koperslang	95
2.3.2.4	Jesaja se inisiëringsvisioen	97
2.3.2.5	<i>Leviatan</i>	98
2.3.3	Siro-Palestynse kultus	100
2.3.4	Assiries-Babiloniese kultus	102
2.3.5	Egiptiese kultus	103
2.3.6	Verwantskap met die naam Eva	106
2.4	Die slang as voorstelling van Satan (die Bose)	108
2.4.1	Joodse tradisie	108
2.4.2	Christelike en Nuwe-Testamentiese perspektief	110
2.4.3	Rabbynse verklaring van sonde	112
2.4.4	Ander tradisies	115
2.5	Joodse mistisisme	116
3	ANTIEKE EN LATERE PERSPEKTIEWE OOR DIE PLEK EN ROL VAN DIE VROU	120
3.1	Rol en status van die vrou	120
3.1.1	Antieke Nabye-Ooste en Israel	120
3.1.2	Tweede Tempeltydperk	123
3.1.3	Vroeë Christendom	125
3.1.4	Feminisme en die Bybel	126
3.2	Wysheidsperspektief	127
3.3	Rabbynse siening	128
3.4	Wysheid van Ben Sirag	129
3.5	Afrem, die Siriër, se siening oor Eva	130
3.6	Magstryd tussen die man en vrou in die Tuinverhaal	132
3.7	Mediterreense kultuur	133

4	ILLUSTRATIEWE KUNSWERKE	135
4.1	Inleiding	135
4.2	Voorbeelde van uitbeeldings van die Tuinverhaal	135
4.2.1	Samevatting	143
5	SINTESE	145
	BIBLIOGRAFIE	159
	AFKORTINGS	169
	OPSOMMING	171
	SUMMARY	173